

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput III. (a) Clemens III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

CAPUT III.

(a) Clemens III.

DE prudentia vestra valde mirantur, quod cum vobis causam matrimonialem, quæ vertebatur inter B. Pisanum civem, & M. mulierem, commiserimus canonicè terminandam, & vos consanguinitatem inter eos in (b) sexto & septimo gradu inveniētes, sententiam divortii tulissetis, de dote quam à viro mulier repectbat, quidquam statuere distulistis. Quia igitur secundum (c) jura vos quidem de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote, quæ est causa incidens, accessoriè cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: discretioni vestra per Ap. scripta mandamus, quatenus prædictum B. moneatis attentius, & app. cessante cogatis, ut prædictæ mulieri totam dotem suam, sicut (d) canonicum fuerit, restituere non moretur.

NOTÆ

(a) **Clemens III.**] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub titulo de dote post divortium restituenda, capite 1. nullibi tamen exprimitur quibus Prælati scribat Pontifex: tantum ex littera, quam ex dicta collectione restituo, apparet, eisdem iudicibus commissam fuisse causam cujusdam matrimonii inter cives Pisanos celebrati.

(b) **In sexto & septimo.**] Post alias Ecclesiæ prohibitiones circa gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitum fuit matrimonium usque ad septimum gradum, capite progenem 35. quæst. 3. ibi: Progeniem suam unumquemque usque ad septimam decernimus observare generationem. Et capite contradicimus, capite nulli, capite de consanguinitate, 35. quæst. 3. quæ prohibitio duravit usque ad tempora Innocentii III. ut probavi in cap. non debet, de consanguin. & affin. Unde cum temporibus Clementis III. adhuc vigeret prohibitio matrimonii usque ad septimum gradum, meritò iudices delegati in præsentis casu separarunt conjuges, cum unus distasset à communi stipite in sexto, alius verò in septimo.

(c) **Jura.**] Tam civilia, quam canonica, statim referenda.

(d) **Canonicum.**] Id est diffinitum per sacros canones; nam si ex causa licita separatum fuit matrimonium, ut in præsentis casu, tota dos restituitur, ex traditis supra in capite 1. Si verò ex causa adulterii, non restituitur, ut dicemus infra in cap. plerumque: & si ex causa licita, sed maritus inops est, aut impensas fecerit, non tenetur integram dotem restituere, juxta tradita supra in cap. 1.

COMMENTARIUM.

4. **EX** hoc textu sequens communiter venit disputanda assertio: *Judex delegatus, qui cognovit de causa matrimonii, de dote etiam pronunciare valet.* Quæ conclusio probari potest ex cap. 1. capite accedens 4. ut lite non contest. capite 2. de conjug. servor. cap. 2. capite nuper, hoc titul. capite prudentiam 21. §. 6. de offic. delegat. cap. 2. hoc titul. in 1. collect. Illustrant ultra congestos à Barbosa in præsentis, & de potest. Episcop. alleg. 34. num. 30. Arias de Mesa lib. 2. variar. cap. 31. Anguianus lib. 2. de legibus, cap. 21. Balboa in D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

cap. 3. de ordin. cognit. num. 18. ubi Garanna, Robertus lib. 3. rer. judic. cap. 5. Cujac. & Canisius hic, Zypeus ad tit. de foro compet.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: *Judex delegatus non cognoscit nisi de rebus comprehensis in ipso rescripto delegationis, cap. cum inter 32. de offic. delegat. quia fines mandata jurisdictionis diligenter sunt observandi, cap. cum dilecta 22. de rescript. cap. qui de non sacerdotali, de prebendi. in 6.* est namque jurisdictione delegata stricti juris, & per consequens tantum restringenda ad causas, & personas in ipso rescripto expressas, cap. 1. de officio delegati. Sed in præsentis casu iudicibus delegatis tantum fuit commissæ cognitionis causæ matrimonialis, an videlicet consanguinitatis inter conjuges in eo gradu daretur, quæ impediret, seu dirimeret matrimonium, ut ex littera constat: igitur iudices ipsi non poterant de dote cognoscere. Augetur primò ex eo, nam dotis causa secularis est, de qua iudex secularis cognoscit, lege in contrahibus, §. ult. Codice de dote non numer. late pobant Palacios Rubios in capite per vestras, notab. 2. hoc tit. Anguianus libro 2. de legibus, capite 13. numero 27. Molina de primog. lib. 2. capite 15. num. 76. Sed de causis secularibus solus iudex secularis cognoscit, ut ita ferventur utriusque jurisdictionis fines, & divisum cum Jove Imperium Cæsar habere creditur, c. novis, de judiciis, capite causam 7. qui filii sint legitimi, c. cum ad verum, 96. distinct. Ergo ex alio capite, videlicet quia iudices in præsentis casu à Pontifice designati ecclesiastici erant, de dote cognoscere non valebant, Augetur tandem hæc dubitandi ratio, nam si iudices delegati in præsentis casu possent super dote pronunciare, maxime quia causa illa accessoria, & incidens erat: sed ex eo, quod sit causa accessoria, vel incidens, non sequitur quod iudex, qui de causa principali cognoscit, de accessoria pronunciare valeat; nam iudex qui super causa principali sententiam dixit, super accessoriis in iudicio non deductis pronunciare non potest, l. 4. C. de positi, l. terminato, C. de fructibus & lit. docet Avendanno resp. 6. Sed in præsentis casu sententia super causa principali prolata erat: ergo super dote, etsi esset causa accessoria, non poterat eam pronunciare. Similiter iudex secularis, qui de causa principali cognoscit, de ecclesiastica accessoria, seu incidenti pronunciare non valet, cap. si Imperator, 96. distinct.

distinct. cap. tuam 3. de ordin. cognit. cap. lator 5. qui filii sint legitimi, cap. ut inquisitionis, §. prohibemus, de heret. in 6. Ergo similiter nec iudex ecclesiasticus de causa seculari, accessoria, vel incidenti cognoscere valet.

6.
Referitur
& refelli-
tur com-
munis
solutio.

Quâ difficultate oppressi Immola, & Abbas in presenti, Decius in *Arbent. quod locum, n. 1. C. de collat. Felinus in cap. licet, num. 1. de foro com- petenti, Aufrierius de potestate Ecclesie, fallent. 27. Ludovic. Gomez in cap. ult. num. 22. de iudic. in 6. Ripa in l. 1. num. 48. ff. solut. matrim. Didacus Perez in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordin. Paz in practi, 2. tem- pore, pralud. 2. numero 21. existimant causam dotis etiam principaliter moram, esse mixti fori, ita ut inter iudicem ecclesiasticum, & secularem sit locus præventioni, ideoque in presenti casu potuisse iudicem ecclesiasticum de dote etiam cognoscere. Moventur primò ex capite ex lit- teris, de pignor. cap. nuper, cap. per vestras, hoc ti- tul. ubi iudex ecclesiasticus principaliter de do- tis causa cognovit. Verùm hæc interpretatio non est admittenda, ideoque eam refellit Barbo- sa de potestate Episc. alleg. 84. numero 30. & longè verius est, causam dotis principaliter motam non esse mixti fori, sed tantùm ejus cognitionem spe- ctare ad iudices seculares, l. in contrahibus 14. §. 4. vers. quod si in provinc. C. de non num. pec. Gomez in l. 50. Tauri, numero 53. Molina lib. 2. de primog. cap. 5. numero 57. Gutierrez 1. pra- ctic. quest. 44. Barbosa in l. 1. p. 1. num. 46. ff. solut. matrim. Illæ enim causæ mixti fori dicuntur, quæ licet ex se, & ex sua natura temporales essent, aliquâ tamen lege civili, seu canonicâ, vel rationabili consuetudine, non privativè, sed cum- ulativè iudicio Ecclesiæ sunt reservatæ, ut delicta, quæ ad utrumque forum deferri possunt, quæ refert D. Joseph Vela in c. 1. de offic. ordin. Nec favet contrariæ sententiæ textus in d. c. ex litteris; nam in ejus specie iudex ecclesiasticus, etiam in causa dotis potuit adiri, quia agebatur de vidua oppressa à iudice seculari, qui eam dote exspoliaverat propter mariti delictum; quo casu iudex ecclesiasticus adiri potest, cap. ex parte, ubi probavi, de foro competent. Quo modo etiam accipiendi sunt textus in d. cap. nuper, cap. per- venit, de emptione & vendit. Et hæc etiam ratio- ne de dote cognoscere, posse iudicem eccle- siasticum, constat ex cap. 6. hoc titul. cap. ex parte 15. de foro compet. cap. super 16. de v. s. Nec ob- stabit si dicas, in specie textus in d. cap. ex litte- ris, mulierem viduam non esse, siquidem mari- tus superstes erat; nam cum ipse fuisset pro- scriptus, & bannitus, ejus uxor pro vidua habe- batur: quia idem est non habere maritum, ac habere inutilem, cap. inter, ubi Gloss. verbo In- utilem, cap. 1. de prescript. ubi Abbas notabili 4. Cotta verbo Vidua; Covarr. practic. cap. 7. nu- mero 2. notavi jam in d. cap. ex litteris. Alii ut textum hunc exponant, supponunt posse quam- libet causam in iudicium deduci, principaliter vi- delicet, & incidenter. Principaliter deducitur, quotiens de ea principalis est quæstio, & examen iudicio occurrit: exempli gratiâ quando lis prin- cipaliter de hereditate movetur, & incidit quæ- stio status, ut in cap. tuam 3. de ordin. cognit. l. quotiens 3. Codice de iud. vel coram delegato ad unam causam dato in integrum restitutio inci- denter impetratur, juxta textum in cap. penult. vers. delegati, de in integrum restit. vel si princi-*

paliter de matrimonio agatur, & incidat quæstio dotis, hereditatis, vel alimentorum, ut in capite 1. capite causam, qui filii sint legit. capite cum ha- beret, de eo qui duxit in matrimon. vel intendi- tur causa civilis, & incidit criminalis, vel econ- trã. Et etiam discrimen assignant inter causas incidentes, quæ pertinent ad eandem speciem jurisdictionis, ad quam spectat causa principalis; & inter eas, quæ spectant ad diversam jurisdic- tionis speciem, quam non habet iudex, apud quem causa principalis disceptatur: & docent quod in prioribus iudex, qui de causa principali cognoscit, de incidenti etiam cognoscit, veluti Iudex criminalis, cujus de maleficiis cognitio est, causam civilem, si qua incidat, potest dirimere, lege 4. §. si dicatur, ff. finium regund. & è con- verso Iudex civilium causarum, si criminalis ci- vili incidenter accedat, poterit eam terminare, lege nullum, Codice de testibus: in posterioribus verò non potest pronunciare, ut in d. capite tuam 3. lege nam postea 9. §. si minor, ff. de iurejurando. Sic etiam iure civili attentio latrunculatoris causa non potest, ne quidem connexa iudicari, lege solemus 61. §. latrunculator, ff. de iud. quia eâ causa ad speciem alterius jurisdictionis spectat: & ita præsentem textum accipiunt, ut iudex ec- clesiasticus ratione incidentiæ possit cognoscere de causa dotis, quia ea causa ad speciem alterius jurisdictionis non spectat. Sed juxta supra tra- dita facilè hæc interpretatio convincitur; nam causa matrimonialis spiritualis est, ad iudicem tantùm ecclesiasticum spectans, causa dotis pro- phana, ad iudicem secularem principaliter per- tinens: ergo non ad eandem speciem jurisdic- tionis spectat.

Alii ut textum hunc exponant, iudices tri- pliciter posse considerari existimant, ita ut Referitur
alia inter-
pretati.

7.
alii dicantur competentes simpliciter, alii in- competentes prorogabiles, alii tandem incom- petentes, & improrogabiles. Primi dicuntur omnes illi, qui attentò iure communi absque ulla prorogatione, seu consensu litigantium adiri possunt, & debent, ita ut illorum forus simpliciter competens sit, qualis est Iudex unius loci respectu sui territorii, de quibus in lege 2. ff. si quis in jus vocatus, lege penult. ff. de iuris- d. Sic sanè si laicus habeat domicilium in certo loco, coram iudice ipsius loci legitime conve- nitur, capite ultim. de foro compet. nisi privile- gio exemptus sit, ut scholares, & similes. Se- cundi verò iudices sunt, qui licet attentò iure communi incompetentes sint, tamen proroga- tione partium competentes reddi possunt; quod contingit in iudice ecclesiastico, qui licet in- competens sit respectu laicorum in causa tem- porali; tamen eorum consensu, & proroga- tione competens reddi potest, iure communi attentò, l. Episcopale 8. C. de Episc. audientia. docent Bartolus in l. ex consensu, in princip. ff. de appellat. Boerius decis. 69. numero 4. Na- varr. consil. 1. de sentent. excomm. Tertii tandem iudices sunt, qui nec de consensu partium com- petentes reddi possunt, aut eorum jurisdic- tio prorogari; quare incapaces, & prohibiti ap- pellari solent, ut sunt iudices seculares respectu clericorum, qui nec de eorum consensu compe- tentes reddi possunt, ut probavi in c. clerici, de iudicis, capite si diligenti, de foro competentis: &

& respectu causarum, quæ merè ecclesiasticæ sunt, & spirituales, veluti hæresis, simoniæ, matrimonii, natalium, juris patronatus, de quibus cognoscere non possunt, *cap. ut inquisitionis, §. prohibemus, de heretic. cap. tuam, de ordin. cognit. cap. quanto, de judic. cap. pervenit, de decimis*; nec de partium prorogatione, ut probant Barb. in l. Tilia, à n. 21. ff. solut. matrim. Cabedo de paronatu Regia Coronæ, q. 49. Unde cognoscitur delictum quod versatur inter iudices ecclesiasticos, & sæculares, quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus; nam incapaces, & vetiti, nec principaliter, nec incidenter cognoscere possunt de causis, in quibus sunt incapaces, & directò prohibiti: at verò iudices incompetentes, quamvis non possint cognoscere principaliter de causis, in quibus sunt incompetentes, possunt tamen de illis pronunciare, cum inciderint in causa, in qua sunt competentes: unde facillè exponunt præsentem textum, videlicet ut in ejus specie dotis causa incidenter emerferit, ut ex ejus verbis constat: ideo iudices ecclesiastici, qui respectu causæ dotis non sunt incapaces, sed tantum prohibiti, potuerunt de ea pronunciare. Ita docuerunt Glos. in præsentis, Barb. in l. 1. glos. 2. num. 47. ff. solut. matrim. Balboa, & Garanna in cap. tuam 3. de ordin. cognit. Sed licet hæc doctrina vera sit, & à Primariis nostris communiter recepta, adhuc tamen existimabam, in præsentis casu posse iudices ecclesiasticos semper, ac quando simul cum de matrimonio valore disceptatur etiam dotis restitutio, eam terminare; quia cum simul uxor petat matrimonium nullum declarari, & sibi dotem restitui, quia tunc causa dotis est accessoria, cum dos accessoria sit matrimonio, l. si mulier, §. si dos, ff. quod metus causa, inde necessariò sequitur, quod si matrimonium nullum declaratur, dos restituenda sit, juxta textum, & ibi tradita in cap. 1. hoc tit. ul. & ita iudex ecclesiasticus potest declarare matrimonium nullum esse, & per consequens dotem restituendam esse; quia omnino dos pendet à matrimonio; quæ causæ connexio non ita stricta datur ullo in alio casu, quare dum iudex ecclesiasticus cognoscit de legitimatione, quæstionem hæreditatis, seu successiois non de-

cidit, sed iudici sæculari relinquit, *cap. tuam 3. de ordin. cognit.* quia non est ita pendens, seu connexa causa successiois à causa matrimonii; pronunciat tamen ab eo casu, ob defectum legitimationis non esse filium inquietandum in hæreditate paterna, ut in cap. 1. cap. 4. cap. causam, qui filii sint legit. præsentis, Barbosa de potest. Episcopi allegat. 84. num. 30.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet iudex delegatus non possit cognoscere de causis non comprehensis in litteris delegatio-
8. Dissolvitur ratio dubitandi.
nis, potest tamen cognoscere de omnibus accessoriis ipsius, & incidentibus in negotio principali, *cap. prudentiam 21. §. bona, cum sequent. de officio delegati.* Unde cum in præsentis casu causa dotis accessoria, ac incidens esset, ideò de ea potuerunt iudices delegati cognoscere. Nec obstat augmentum primæ difficultatis, cui ex supra traditis facillè respondetur; nam licet causa dotis sæcularis sit, tamen quia ejus cognitio incidenter emerfit, potuit à iudice ecclesiastico terminari. Nec obstat aliud augmentum, ex quo dicebamus, iudicem in præsentis specie sententiã prolatã super matrimonio; non potuisse super dote pronunciare; quia jam functus erat officio suo, ex l. iudex, ff. de re judic. cap. in litteris 10. de offic. deleg. Nam omissa Glossa in præsentis, quæ docuit iudices in hoc casu virtute novæ delegationis posse contra maritum procedere ad dotis restitutionem, quam refellit Canisius hic, dicendum est, multum interesse, an accessorium, quod superest prolata sententiã super causa principali, peti possit jure actionis, an verò tantum debeatur officio iudicis? Si per actionem peti possit, adhuc post prolatam sententiã pronunciaripotest super accessorio, ut in l. ult. §. Lucius, ff. de condic. indeb. si verò tantum iudicis officio debeatur, pronunciaripotest, l. 4. C. de positi, l. qui per collusionem, §. ult. ff. de action. empti: docuerunt Butrius, & Canisius in præsentis, P. Barb. in l. 1. p. 1. num. 48. ff. solut. matrim. Arias de Mesa lib. 2. variar. cap. 31. num. 11. Unde cum in præsentis casu jure actionis peteretur ab uxore, etiam finita causa matrimonii, super dote pronunciaripotest.

CAPUT IV.

(a) Cœlestinus III.

(a) Plerunque accidit, ut proponis, quod in tua (c) parochia mulieres à viris suis fornicationis causa (d) recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur: ipsis autem defunctis, cum à (e) consanguineis, ad quos hæreditates eorum deveniunt dotem suam cum (f) dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant, & iis nolunt restituere quòd reposcunt, ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quòd à viris suis causa fornicationis duxerint recedendum. In hoc casu itaque dicimus, quod si aliqua mulier ob causam suæ fornicationis iudicio Ecclesiæ, aut propria voluntate à viro suo recedit, nec postea (g) reconciliata est eidem, inde defuncto ipso, dotem, vel dotalitium suum repetere non potest.

NOTÆ.

1. (a) Cœlestinus III.] Ita legitur in secunda collectione, sub titulo de dote restit. cap. 2. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

(b) Plerunque accidit.] Unde rectè Episcopus consuluit Pontificem, quia quæ plerunque accidunt, discutienda & examinanda sunt, l. legavi, ff. de liber. legat. l. 1. de suspect. tutor.

(c) In tua parochia.] Id est diocæsi; plerunque enim parochia in sacris canonibus accipitur pro diocæsi,